

Útvary na přechodu mezi větou jednoduchou a souvětím

I. Útvary na přechodu mezi větou jednoduchou a souvětím

Jindřiška Svobodová: *Syntaktické rozborů v praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012, s. 60.

V realizovaném komunikátu nemusí být počet vět s verbem finitem totožný s počtem vyjádřených predikací (propozic). Jde totiž o to, že objektu jazykově ztvárněné reality můžeme přisoudit nějakou aktivitu, činnost či vlastnost, aniž bychom použili sloveso ve tvaru určitém: *Dumajíc nad svým osudem, zaplétala vlásky malé dcerky. Maminka tedy současně prováděla obě aktivity – česala dceru a přemýšlela o svém osudu, ačkoli pouze pro vyjádření jedné z nich je užito verbum finitum.*

Nevětně vyjádřená predikace ovšem představuje větný člen, a pokud má své vlastní rozvíti, mluví tradiční syntax o **tzv. polovětných konstrukcích**. Vedle **rozvitých přechodníků** mohou takto fungovat i **deverbativní adjektiva/substantiva** (°*Dívka naslouchající jako u vytržení jeho zanícenému projevu načisto zapomněla na čas i ostatní povinnosti / °Teprve při soustředěném poslechu nahrávek pořizovaných přímo na místě činu se mu podařilo zachytiti jeden podstatný detail.) nebo **infinitivní konstrukce** (Ještě před večerí stihl sbalit do jednoho lodního kufru všechny zaprášené připomínky právě ukončené životní etapy.) – je zde uvedeno jako infinitivní konstrukce, ale infinitivní konstrukci tento případ nepovažujeme; infinitiv by tady byl předmět.*

2. NESČ, Polovětná konstrukce

V č. lingvistice je autorem stále ještě vlivného vymezení **p.k.** *z*Hrabě (1964), který za **p.k.** pokládá výrazy vyjadřující implicitní predikaci, jež tvoří samostatný úsek (oddělené tedy nekoncovými předěly/čárkami). Tyto výrazy mají povahu konstrukce (syntaktické skupiny), jejichž jádrem je:

(a) infinitiv v biklauzálních strukturách: *Nikdy nezakolísat, tomu se musíme teprve učít; Měl jedinou touhu, **podívat se k moři**;*

(b) přechodník: *Utíkají, **bojíce se pronásledování**;*

(c) slovesné adjektivum: *film, **hraný od zítřka v kině Blaník**.*

Petr Karlík (2017): POLOVĚTNÁ KONSTRUKCE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*.

URL: https://www.czechency.org/slovník/POLOVĚTNÁ_KONSTRUKCE (poslední přístup: 19. 4. 2020)

Cvičení: Jak byste polovětné konstrukce znázornili v grafu souvětí? Jak je určujeme?

Utvořte graf věty 2b